

Bitcoin: digitális szemfényvesztés, vagy a jövő valutája?*

Bugár Gyöngyi – Somogyvári Márta

A bitcoin az elmúlt tíz év egyik legérdekesebb pénzügyi innovációjának nevezhető. Az esszében arra keressük a választ, hogy miért nem terjedt el fizetőeszközként, hogyan vált ehelyett kockázatos befektetési formává. Megvizsgáljuk a bitcoin-technológia működési mechanizmusát, és bemutatjuk a bitcoin népszerűségét megalapozó ideológiai hátteret. Következtetéseink szerint a bitcoin a mostani formájában nem alkalmas arra, hogy általánosan elfogadott fizetőeszközzé váljon.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: E42, G10, O31

Kulcsszavak: bitcoin, kriptovaluta, blockchain, libertariánus gazdaságpolitika

1. Bevezetés

Az utóbbi évtized talán egyik legérdekesebb pénzügyi innovációja a bitcoin és más kriptovaluták megjelenése. Ez a fizetőeszköznek szánt befektetési forma ma már mindenki számára elérhető, akár az interneten, akár a Budapesten is megtalálható bitcoin ATM-eken keresztül. Azonban sem az egyszerű felhasználók, de még a pénzügyi szakemberek jó része sincs tisztában a bitcoint megalapozó ideológiával, e kriptovaluta működési mechanizmusával és a benne rejlő kockázatokkal. Célunk az, hogy bemutassuk azt az elméleti problémát (double spending), amelynek megoldására Nakamoto kidolgozta a bitcoin alapjául szolgáló blockchain-rendszert, és felvázoljuk a bitcoin működési mechanizmusát, mai szerepét. Rá kívánunk világítani arra az ideológiai háttérre is, ami a bitcoin népszerűségét biztosítja, és fenntartja a bitcoin-közösséget. E területek áttekintésével szeretnénk megválaszolni a címben felvetett kérdést, és kitekinteni a bitcoin jövőbeli felhasználási lehetőségeire. Ezután bemutatjuk a bitcoin technológiai háttérként szolgáló fehér könyvet, a kriptovalutá-

* A jelen kiadványban megjelenő írások a szerzők nézeteit tartalmazzák, ami nem feltétlenül egyezik a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontjával.

Bugár Gyöngyi egyetemi docens a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara Kvantitatív Menedzsment Intézetében. E-mail: bugar.gyongyi@ktk.pte.hu
Somogyvári Márta egyetemi docens a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara Kvantitatív Menedzsment Intézetében. E-mail: somogyvari.marta@ktk.pte.hu

A kutatást az Innovációs és Technológiai Minisztérium Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Programja finanszírozta, a Pécsi Tudományegyetem 4. tématerületi programja – A hazai vállalatok szerepének növelése a nemzet újrapirosításában – keretében.

A magyar nyelvű kézirat első változata 2019. szeptember 14-én érkezett szerkesztőségünkbe.

DOI: <http://doi.org/10.25201/HSZ.19.1.132153>

kat megalapozó ideológiát, és rámutatunk a bitcoin jelentőségére. A 3. fejezetben ismertetjük a bitcoint megalapozó blockchain-technológiát és működési mechanizmusát. A 4. fejezetben megvizsgáljuk, hogy fizetőeszközként, illetve befektetési lehetőségként milyen szerepet játszik a gazdaságban. Az 5. fejezetben rámutatunk elterjedésének korlátaira, ami egyrészt a technológiából, másrészt a szabályozási környezetből adódik. Végül összegezzük a bitcoin jövőjével kapcsolatos meglátásainkat.

2. A bitcoin-rendszer kialakítása, a bitcoin szerepe és jelentősége

2.1. A bitcoin fehér könyve: a rendszer kialakítása

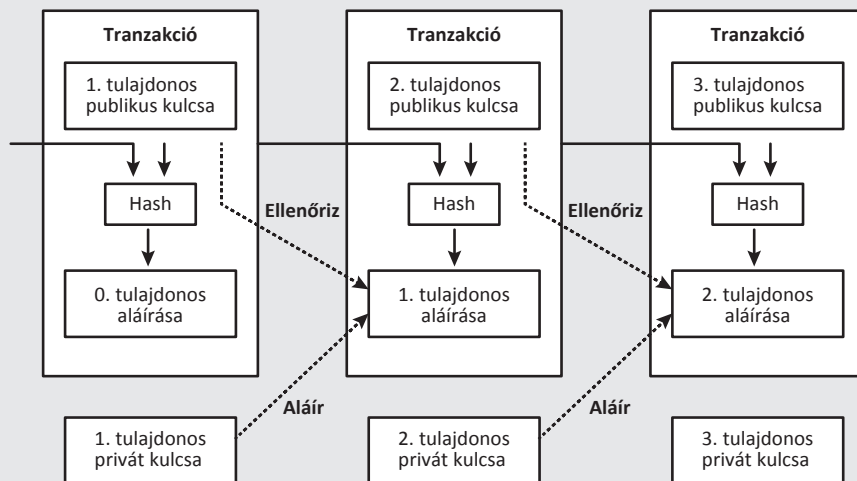
Satoshi Nakamoto 2008. október 31-én publikálta egy új, innovatív fizetési rendszerre vonatkozó elképzelését egy kriptográfiával foglalkozó levelezőlistán. A filantrópiai küldetésűdat által vezérelt szerző kilencoldalas tanulmányában – a legutóbbi pénzügyi világválság legkeményebb évében – egy bankoktól mentes, központi (közvetítő) szereplő nélküli, független és egyenrangú szereplők közötti online fizetési hálózatot ír le (*Nakamoto 2008*), amely lényegében mindenki számára hozzáférhető. A bitcoin-rendszer minden idők legelső, kriptográfiát alkalmazó, decentralizált fizetési koncepciójának tekinthető (*Gábor – Kiss 2018*).

A Nakamoto által elképzelt és megvalósított, nyílt forráskódú rendszer nem bizalom, hanem digitális aláírásokon alapul. A nyílt forráskód révén a rendszer publikus, abba bárki szabadon beléphet, és bármikor ki is léphet belőle. A szerző a hálózatban előállított *bitcoint* úgy definiálta, mint *digitális aláírások láncolatát*. Egy tranzakció során az elektronikus érmét tulajdonosa úgy ruházza át a következő tulajdonosra, hogy privát kulcsa segítségével digitálisan aláírja az előző tranzakcióból származó hash-t¹, valamint a következő tulajdonos publikus kulcsát, és ezt az érmét reprezentáló aláírás-sorozat végéhez csatolja. A hash-függvények (magyarul hasítófüggvények) olyan informatikában használt eljárások (tulajdonképpen rejtjelezési algoritmusok), amelyekkel bármilyen hosszúságú adatot adott hosszúságúra képezhetünk le. Az így kapott véges adat neve hash (hasító érték). A hash tulajdonképpen egy, az eredeti üzenetet azonosító ellenőrzőkód, egyfajta digitális ujjlenyomat². A kedvezményezett a hitelesség megerősítése céljából ellenőrizheti a digitális aláírásokat. A fentiekben leírt tranzakciók sorozatát az 1. ábrán szemléltetjük.

¹ A hash jelentése szó szerinti fordításban: hasadék, darálék, darált hús.

² Schaffer József: *A Bitcoin ismertetője*. Elektronikus feljegyzés, 2014. január 7. <http://plastik.hu/2014/01/07/a-bitcoin-ismertetoje/>. Letöltés ideje: 2019. augusztus 14.

1. ábra
A bitcoin átruházására szolgáló tranzakciók láncolata

Forrás: Nakamoto (2008:2) alapján szerkesztve

A rendszer működése szempontjából fontos kihívás annak megakadályozása, hogy egy már elköltött összeget újra el lehessen költeni. Ennek a problémának a megoldására *Nakamoto (2008)* a tranzakciók nyilvánosságra hozatalát és a hálózat szereplőinek konszenzusán alapuló tranzakcióhitelesítést javasolt. Ezzel ki tudja küszöbölni azt a központi szereplőt, amely az elszámolást végzi, és garantálja a tranzakciók hitelességét.

A tranzakciók nyilvánosságra hozatala egy megosztott nyilvántartási könyv (osztott főkönyv) segítségével történik, amely lényegében a tranzakciókat tartalmazó adatbázis, és bármely szereplő számára elérhető. Ebben az adatok (az egyes tranzakciók) blokkokba vannak rendezve, a hitelesített blokkok pedig láncot alkotnak (blockchain, magyarul blokklánc). A hálózat egyes csomópontjai versenyeznek abban, hogy ki tudja először a soron következő pénzügyi tranzakciókat tartalmazó adatblokkot megfejteni, és a hitelesítést igazoló digitális időbélyegzővel ellátni. Ez egy kellően nehéz matematikai algoritmus alkalmazására épülő kódfejtést jelent (proof-of-work). Ezzel válik igazolhatóvá, hogy egy adott tranzakció résztvevője a tranzakcióban szereplő összeget korábban még nem próbálta elkölteni.

A tranzakciók hitelesítéséért versengő szereplőket *Nakamoto (2008)* bányászoknak nevezi. A bányászokat az motiválja, hogy a blokkok megfejtéséért bitcoint kapnak cserébe. Alapjában véve így keletkezik a pénz a rendszerben, azaz a blokkokat dekodoló tranzakcióhitelesítők végzik a pénzteremtést.

A hálózat működtetésének lépéseit *Nakamoto (2008:3)* a következőképpen írja le:

- 1) Az új tranzakciók elterjesztése az összes csomópont számára;
- 2) Minden egyes csomópont egy blokkba gyűjti az új tranzakciókat;
- 3) Az egyes csomópontok dolgozni kezdenek a blokk megfejtésén;
- 4) Amint egy csomópont sikeresen megfejti a blokkot, továbbítja azt a többi csomópontnak;
- 5) A csomópontok csak akkor fogadják el a blokkot, ha minden általa tartalmazott tranzakciót érvényesnek találnak, és nem derül fény arra, hogy egy pénzüsszeget újra el akartak költeni;
- 6) A csomópontok úgy fejezik ki a blokk elfogadását, hogy dolgozni kezdenek a lánc következő blokkján azáltal, hogy elkezdik alkalmazni az azt megelőző, elfogadott blokk hash-értékét.

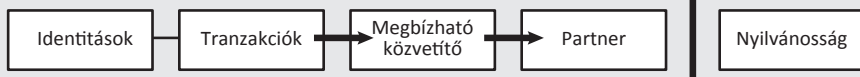
A rendszer biztonságos működését az egyes csomópontok többségi konszenzusán alapuló hitelesítési folyamat garantálja. A csomópontok mindig a leghosszabb láncot fogadják el korrektnek, és ennek kiterjesztésén dolgoznak folyamatosan. Ha két csomópont egyidejűleg a következő blokk eltérő változatát osztja meg a többi csomóponttal, akkor bizonyos csomópontokhoz az egyik, míg másokhoz a másik változat érkezik be először. Ebben az esetben az elsőként beérkező blokkon dolgoznak tovább, de lementik a másikat is arra az esetre, ha az azt tartalmazó blokklánc hosszabbá válna. Az mindig a soron következő blokk megfejtésével válik nyilvánvalóvá, hogy melyik blokkot kell elvetni, azaz melyik ágon kell továbbhaladni. (Ebből adódik, hogy azok a tranzakciók, amelyek egy rövidebb blokkváltozatban szerepelnek, nem teljesülnek, így azokat újra kell indítani.)

Nakamoto (2008) a rendszer biztonsága szempontjából rámutatott a rendszerben meglévő ösztönzőrendszer fontosságára. Minden blokk első tranzakciója speciális tranzakció, amely egy új, a blokk megfejtőjének tulajdonába kerülő virtuális pénzt (bitoint) teremt. Ez motiválja a csomópontokat a rendszer támogatására, és ugyanakkor biztosítja a virtuális pénzegységek forgalomba kerülését. Egy blokk megfejtéséért járó „juttatás” tulajdonképpen a kódfejtésre használt számítógép-erőforrások (CPU-kapacitások) és a ráfordított elektromos energia megtérülését szolgálja. Ez a rendszerbe beépített ösztönző *Nakamoto (2008)* meggyőződése alapján segíti azt, hogy a rendszer szereplői kövessék a szabályokat. Ha megjelenik a hálózatban egy kapzsi „támadó”, aki több CPU-kapacitást birtokol, mint a becsületes csomópontok együttesen, akkor választhat, hogy erre támaszkodva – a rendszer szereplőinek megtévesztésével – visszaszerzi az addigi befizetéseit, vagy erőforrásait arra használja, hogy új pénzt teremtsen. *Nakamoto (2008)* szerint ebben az esetben fel kell ismer-

nie, hogy jövedelmezőbb számára, ha betartja a „játékszabályokat”, amelyek abban támogatják, hogy így több új bitcoinhoz juthat, mint a többi szereplő együttesen.

2. ábra A hagyományos pénzügyi közvetítői rendszer és a bitcoin titoktartási modelljének összehasonlítása

Hagyományos modell

Javasolt új modell

Forrás: Nakamoto (2008:6) alapján szerkesztve

Nakamoto (2008) fizetési rendszere a tranzakciók nyilvánosságra kerülése tekintetében is eltér a hagyományos banki titoktartási modelltől. A hagyományos banki modell a résztvevő felek, valamint a megbízható harmadik fél (közvetítő bank) számára korlátozott hozzáférést biztosít az információkhoz, a nyilvánosságot pedig egy tűzfalal teljesen kizárja az információáramlás folyamatából. A tranzakciók nyilvánossá tételének szükségessége kizárja az előző modellt, de a személyes adatok védelme, sőt az anonimitás – az információáramlás más ponton történő megszakításával – fenntartható. A publikus kulcsok ugyanis nem névre szólnak. Az arra vonatkozó információ, hogy valaki küld egy másik személynek (identitásnak) egy összeget, nyilvánosan elérhető anélkül, hogy a tranzakció résztvevői azonosíthatók lennének. Ez hasonlít a tőzsdék által követett titoktartási elvekhez, ami abban áll, hogy nyilvánosságra hozzák az egyedi tranzakciók méretét és idejét, a bennük részt vevő felek azonban nem ismertek. A két modell közti különbséget a 2. ábrán szemléltetjük.

2.2. A bitcoint megalapozó filozófiák

Nakamoto bitcoint megalapozó tanulmánya látszólag egy, az online átutalási rendszerek technikai problémáival foglalkozó tanulmány, amely ki akarja küszöbölni a bankokat és a pénzügyi intézményeket az átutalási folyamatból. A bitcoin és a kriptopénzek elterjedése azonban nem a technológiának, hanem a technológia által képviselt ideológiának köszönhető. Ennek az ideológiának két fontos eleme a mindenfajta állami szabályozás, így a központi bankok és a monetáris szabályozás megkérdőjelezése, illetve a digitális létforma elsőbbségét hirdető cyber-libertarianizmus.

Az USA ultrakonzervatív köreinek felfogása szerint az állam autoriter (Levin 2009), s mindenféle állami beavatkozás, így például a szociális transferek, így az alanyi jogon járó egészségbiztosítás is, az egyéni szabadság megsértését jelentik. A bitcoin-közösségben ezek a gondolatok újra meg újra felvetődnek, s innen adódik a bitcoin mozgalmi jellege is, amivel újabb meg újabb bitcoin-hívőket tudnak elérni. Eszerint minden kormányzás elvetendő, csak a piaci erők jók, amelyekkel meg lehet akadályozni a hatalom koncentrációját, ami, ha az állam, a kormányzat rendelkezik vele, akkor túlzott hatalmi fókuszhoz vezethet. Kritizálják a monetáris politika vitelét, valamint összeesküvés-elméletekre hivatkozva a Fed és a központi bankok tevékenységét is (Rothbard 2002, Mullins 1992). E szélsőséges nézetek szerint (lásd Golumbia 2016) az infláció és a defláció nem gazdasági okokra vezethető vissza, hanem a központi bankok tevékenységének eredménye. Ez a gondolatkör alapozza meg az inflációtól mentes pénz megteremtésének igényét a bitcoin algoritmusában.

A cyber-libertarianizmus a digitális létforma elsődlegességét hangoztatja, s ez nemcsak a bitcoin hívei, hanem sokszor a digitális világ szereplői számára is az egyetlen elfogadható világnézet. Ennek egyik megnyilvánulása az internet abszolút szabadságának védelmezése. A valódi és egyedül fontos szakértelem a cyber-libertariánusok számára a digitális technológiákra vonatkozik, s mivel minden visszavezethető IT-folyamatokra és IT-algoritmusokra, ha valaki ezekhez nem ért, akkor nincs joga véleményt mondania (Golumbia 2016). Így a bitcoinnal kapcsolatos minden olyan kritikai észrevétel, amely gazdasági, társadalmi vonatkozásokat emel ki, diszkvalifikálódik a bitcoin hívei előtt.

2.3. A bitcoin jelentősége a kriptovaluták között

2.3.1. A kriptovaluták típusai

A kriptovaluták két fő csoportját a saját blockchinnal rendelkező digitális pénzek (digital coin) és a már meglévő blockchainre épített tokenek alkotják. Az első csoportot is két részre szokták osztani, ide tartozik a bitcoin, amely ki tudta használni a piacra először belépő szereplők innovációs előnyét, és máig a legjelentősebb kriptovaluta, illetve azok az alternatív kriptovaluták, az altcoinok, amelyek vagy a bitcoin leszármazottai, vagy teljesen új blockchain-algoritmusra épülnek.

Hogyan jöhetnek létre új kriptovaluták a bitcoinból? A bitcoin nyílt forráskódú, osztott főkönyvű, vagyis blockchain-szoftverre épül, ami azt jelenti, hogy lehetőség van a szoftver kódjának megváltoztatására. Amennyiben ezzel a változtatással nem ért egyet az adott blockchain közössége, akkor akár véglegesen kettéválhat a blockchain (ezt nevezik „fork”-nak). Az új kódra épülő blockchain – ami azelőtt a bitcoin része volt, ezután önálló, a bitcointól független életet él. A kód megváltoztatásának az egyik célja az, hogy új tulajdonságokkal ruházzák fel a szoftvert, így jött létre a tranz-

akciók sebességének megnövelésére alkalmas Litecoin. Arra is lehetőség van, hogy alapvető változtatásokat hajtsanak végre a kódon, megnövelve például a blokkok méretét 1MB-ról 8MB-ra, ez vezetett a Bitcoin Cash kialakulásához. Találunk olyan altcoinokat is, amelyek nem a Bitcoin leszármazottai, hanem teljesen új blockchainre épülnek, mint az Omni, az Ether vagy a Ripple.

A kriptovaluták második csoportját az ún. tokenek alkotják. A tokenek nem rendelkeznek külön blockchainnel, hanem olyan platformokat használnak (ilyen a saját altcoinra, az Etherre épülő Ethereum), amelyek lehetővé teszik, hogy a platformok saját blockchain-architektúrájára épülő applikációkkal (DApp) hozzanak létre másodlagos, digitális „kriptopénz-helyettesítő” eszközöket. Ez a folyamat sokkal egyszerűbb, mint a saját blockchain kialakítása. A forgalomba hozáshoz meghirdetjük az ún. ICO-t (Initial Coin Offering) egy White Paper (fehér könyv) formájában. A tokenek jelképezhetnek valamilyen szolgáltatást, amelyhez a projekt indulása vagy sikeresége esetén hozzá lehet férni, vagyis a token kibocsátása ilyenkor a közösségi finanszírozás új formájaként fogható fel, de gyakran ezeket is befektetési céllal vásárolják.

Jellemzően azok a tokenek népszerűek, és azok árfolyama éri el a kibocsátáskori értékük sokszorosát, amelyek a blockchain-technológia továbbfejlesztését tűzik ki célul. Az IOTA³ célja egy új filozófiára épülő tranzakciók lebonyolításának felgyorsítása, az NXT a kriptovaluták elleni támadásokat szeretné kivédeni egy új hitelesítési módszerrel. A cryptocompare.com weboldalon felsorolt 1 394 token több mint 90 százaléka a kibocsátáskori értékét rövid idő alatt elveszti, néhány hónap múlva már csak töredékét éri. Az Ázsiában, elsősorban Koreában és Kínában népszerű, Ponzi-sémára épülő, havi 9–18 százalékos kamatot ígérő PLUS Token összeomlása 2019 júniusában egyes becslések szerint 3,5 milliárd dollár értékű kárt okozott a befektetőknek (Emsley 2019).

2.3.2. A legfontosabb kriptovaluták piaci kapitalizációja

A coinmarketcap.com 2019. augusztus 24-én csaknem 2 500 kriptovalutát tartott számon. Nap mint nap generálnak újabb és újabb kriptovalutákat, és a legtöbb viszonylag rövid életű. A Bitcoin a legnagyobb kriptovaluta, a piaci dominanciája csaknem 70 százalékos, ami árfolyamtól függően egy 180 milliárd dollár körüli piaci kapitalizációt jelent. A Bitcoint követő második legnagyobb kriptovaluta, az Ethereum 20 milliárd dolláros, a Ripple, ami egy centralizált, egy cég kezében összpontosuló blockchain a bankközi átutalások meggyorsítására, 11 milliárd dolláros piaci kapitalizációval rendelkezik. Vajon mit jelent egy kriptovaluta esetében az USD-ben kifejezett piaci kapitalizáció? Definíció szerint a forgalomban levő kriptovaluták (coinok vagy tokenek) száma megszorozva a piaci árral. Ez a számítási módszer lemá-

³ A IOTA szakít a blockchainnel és a hitelesítést gráfok segítségével végzi (DAG: irányított körmentes gráf). Nincs szükség bányászatra, így az egyes tranzakciók energiafelhasználása elenyésző, a rendszer sokkal gyorsabb és skálázhatóbb, mint a blockchain. Popov, S.: *The Tangle*. 2018. April 30, Version 1.4.3. https://assets.ctfassets.net/r1dr6vzfxhev/2t4uwxvslqk0EUau6g2sw0g/45eae33637ca92f85dd9f4a3a218e1ec/iota1_4_3.pdf

solja az értékpapírok piaci kapitalizációjának definícióját. Miután az egyes valuták esetében alkalmazott mutatószámok (átváltási árfolyam, vásárlóerő, infláció stb.) nem alkalmazhatók a kriptovalutákra, már önmagában ennek az indikátornak az alkalmazása is megkérdőjelezi a kriptovaluták pénzjellegét.

3. A bitcoin technológiai háttere

3.1. Blockchain (osztott főkönyv)-technológia

A blockchain a bitcoin legfőbb technológiai újítása.⁴ Egy megosztott, nyilvános főkönyvként működik, amely rögzíti az összes bitcoin-tranzakciót. Ez biztosítja a rendszer összes szereplője számára a nyilvánosságot és a transzparenciát. A blokklánctulajdonképpen egy folyamatosan növekvő, a tranzakciókat tartalmazó adatblokkokból álló lista, amelyben az egyes blokkokat a hamisítást és módosítást kizáró módon kötik össze.

A digitálisan rögzített adatblokkokat egy lineáris láncban tárolják. A tranzakciókat tartalmazó adatblokkokat egy hash-függvény segítségével titkosítják (kriptográfiailag kódolják) és időbélyegzővel látják el. Amikor egy bányász új blokkot hoz létre, akkor ez tartalmazza az előző blokk hash-ét, így a blokkok – a legelsőként létrehozott, ún. genesis-blokktól kezdődően és a legújabb blokkig bezáróan – egy időben rendezett láncot alkotnak. Ez a folyamat újra meg újra ismétlődik, ezáltal növekszik a hálózat.

A blokklánc minden egyes blokkja tartalmaz adatokat (ilyenek például a bitcoin-tranzakciókra vonatkozó adatok), blokkfejléct, blokkazonosítót és Merkle-fát.

- A blokkfejléc az adott blokkra vonatkozó metaadatokból⁵ áll. Ezek a következők: (a) a blokkot időben megelőző blokk hash-értéke, amely az előző blokk azonosítására szolgál; (b) a blokkot megfejtő bányász azonosítására szolgáló adatok; (c) a blokkban foglalt tranzakciókat összegző adatstruktúra, amely Merkle-fa-gyökéreként ismert.
- A blokkazonosító lényegében az a hash-érték, amely az adott blokk egyértelmű azonosítására szolgál.
- A Merkle-fa a blokk tranzakcióinak összefoglalására hivatott. A „fa” kifejezés a számítástechnikában egy elágazó adatszerkezet leírására használatos. A Merkle-fákat általában fejjel lefelé ábrázoljuk, azaz „gyökerük” van az ábra tetején, míg „leveleik” a diagram alján. A Merkle-fa szerepe, hogy a blokkban szereplő tranzakciókból egy átfogó digitális ujjlenyomatot hozzon létre, és így hatékony eljárást biztosítson

⁴ Az alfejezet megírásában két forrásra támaszkodtunk: a Blockchain Technologies honlapján közzétett információkra (<https://www.blockchain-technologies.com>) és Andreas M. Antonopoulos „Mastering Bitcoin” nyílt kiadású könyvének „Bitcoin fejlesztőknek” címmel, elektronikusan hozzáférhető fordítására (<https://bitcoinbook.info/wp-content/translations/hu/book.pdf>).

⁵ A metaadat (angolul metadata) az adataira vonatkozó adat.

annak ellenőrzésére, hogy egy adott tranzakció valóban szerepel-e a blokkban. A Merkle-fa csomópontpárok rekurzív hash-elésével épül fel egészen addig, amíg már csak egy hash, az úgynevezett gyökér vagy Merkle-gyökér marad.

A bitcoin-blokklánc technológiájának legfontosabb jellemzői az alábbiak:

- **Konszenzus:** arra utal, hogy a hálózat valamennyi anonim résztvevője egyetért a hálózat szabályainak követésében, azaz elfogadja, hogy a blokklánc-környezetben „csak egy igazság létezik”. Ehhez a résztvevők 51 százalékának egyetértése szükséges. Ebből adódik, hogy megfelelő számítási kapacitással, amennyiben a csomópontok 51 százalékát egy szereplő uralja, meghekelkelhető a blockchain.
- **Megosztott adatfeldolgozás:** azt fejezi ki, hogy nincs központi csomópont az adatok feldolgozására és elosztására, minden csomópont függetlenül feldolgozhatja és továbbíthatja a hálózat számára a már hitelesített adatokat.
- **Információtárolási képesség:** azt jelenti, hogy a technológia alkalmas a tranzakciók adatainak és a hozzájuk kapcsolódó információknak a rögzítésére és megőrzésére.
- **Tranzakciók eredetének azonosíthatósága:** arra utal, hogy minden tranzakció és ahhoz fűződő aktivitás rögzítésre kerül, így teljes mértékben nyomon követhető.
- **Megmásíthatatlanság:** azt fejezi ki, hogy a hálózat egyetlen résztvevője sem módosíthat egy már rögzített tranzakciót. A hibás rekord nem törölhető, és mindig látható, ha egyszer rögzítették. A hiba kijavítása a hibás tranzakciót ellentételező, új tranzakció indításával lehetséges.
- **Nyilvános hozzáférhetőség:** azt jelenti, hogy a rendszer valamennyi szereplője korlátozás nélkül kapcsolódhat a hálózathoz, és elérheti a blokkláncban tárolt adatokat.

3.2. SHA–256 algoritmus

Az SHA, a Secure Hash Algorithm (magyarul biztonságos hasító algoritmus) kifejezés rövidítése. Az eljárás a kriptográfiában (titkosításban) használt legelterjedtebb hasító algoritmusok egyike. Az SHA az Egyesült Államok Nemzeti Szabvány- és Technológiai Hivatala (NIST: National Institute of Standards and Technology) által kibocsátott szabványos eljárások összefoglaló elnevezése, amelyek egyike a bitcoin esetében alkalmazott SHA–256 algoritmus. Bár a hasítófüggvények a számítástechnikában már az 1950-es évek elején megjelentek, csak az 1980-as évek legvégén – az elektronikus aláírás megjelenésével – terjedtek el igazán (*Buttyán – Vajda 2012*).

Az SHA első változatát (SHA 1) 1993-ban fejlesztették az Egyesült Államok rádiótechnikai jelhírszerzéssel foglalkozó szervezetének (NSA: National Security Agency) felügyelete alatt. Ez 160 bit hosszúságú üzenetkivonatot képez, amelyet ezt követően a digitális aláírás algoritmusban használhatunk. A bitcoin esetében alkalmazott

SHA–256 hasonló elvek alapján működik, azonban lényegesen nagyobb adatmennyiséget képes kezelni. A bemenete (a továbbítandó üzenet) $2^{64} - 1$ bit hosszúságú lehet, amelyet a feldolgozás során 512 bites blokkokra osztanak. Az output mérete (a kapott hash/hasító érték) összességében 256 bit hosszúságú és 8 darab 32 bites blokk alkotja⁶. Az SHA–256 elnevezés tehát az algoritmus alkalmazása során az outputként kapott hash-érték bitben megadott méretére utal.

3.3. Proof-of-work

A proof-of-work (magyarul munkabizonyíték) olyan számérték, amelynek előállítására jelentős számítási kapacitást igényel. A bitcoin esetében a bányászok az SHA-algoritmust használják arra, hogy olyan hash-értéket találjanak, amely megfelel a hálózat egészére vonatkozó nehézségi szintnek (Antonopoulos 2016).

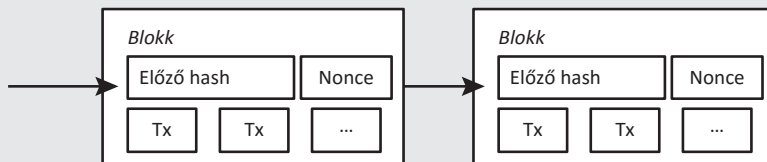
A proof-of-work végrehajtása a bitcoin esetében lényegében egy fent említett érték keresését foglalja magában, amelyre alkalmazva az SHA–256 algoritmust, olyan hasító értéket kapunk, amely meghatározott számú zéró bittel kezdődik. Az algoritmus lépésszáma – az előírt zéró bitek számának függvényében – exponenciális, a megoldás helyessége azonban egyetlen hash végrehajtásával ellenőrizhető (Nakamoto 2008). Ez konkrétan úgy zajlik, hogy a megfelelő blokk megfejtése során a bányász az előző hash mögé ír egy értéket (nonce), majd ezt egészen addig növeli, ameddig az adott blokk így keletkező hash-értéke el nem éri az elvárt zéró bitek számát (a folyamat működését a 3. ábra illusztrálja). Amennyiben a megfejtés sikeres, az így létrejövő új blokk csak a fenti munka újbóli elvégzésével változtatható meg. Ha időközben újabb blokkok lépnek be a láncba, akkor egy adott blokk megváltoztatása egyúttal a blokkot követő minden újabb blokk megfejtését is megköveteli.

Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy a kriptovaluták esetében a blokklánc-hálózat működtetésében a proof-of-work mellett az – utóbbi időben egyre népszerűbb – ún. proof-of-stake eljárás is használatos. Ebben az esetben a következő blokk előállítója a véletlen és a vagyoni helyzet vagy életkor (stake: magyarul részesedés) kombinációján alapuló kiválasztás eredménye.⁷ Ennek az az előnye, hogy felgyorsítja a rendszer működését, és kiküszöböli azt a veszteséget, amely azokat a bányászokat éri, akik ugyan elkezdik a számításokat, de más megelőzi őket, és így nem kapnak bitcoint. Ezzel szemben a proof-of-work alapú kriptovaluták esetében, mint amilyen a bitcoin is, az új blokk előállítása bányászat, azaz egy számításigényes algoritmus sikeres végrehajtásán alapul.

⁶ A fentiekhez lásd bővebben: *Kathi (2009)*.

⁷ <https://blockgeeks.com/guides/proof-of-work-vs-proof-of-stake/>

3. ábra A proof-of-work működésének szemléltetése

Forrás: Nakamoto (2008:3) alapján szerkesztve

3.4. A rendszer szereplői, működtetése

A blockchaint működtető rendszer alapvető szereplői a csomópontok (node), amelyek lehetnek bányászok (miner) és felhasználók (user). Erre nagyon sok közvetítő is ráépül, ami lehetővé teszi, hogy a számítástechnikai tudással és technikai háttérrel nem rendelkezők is hozzáférjenek a kriptovalutákhoz. A működés során ahhoz, hogy egy felhasználó bitcoin-tranzakciót tudjon indítani és fogadni, szüksége van egy elektronikus pénztárcára (wallet), ami általában egy ingyenesen letölthető alkalmazás. A tranzakció hitelesítése az ezzel foglalkozó bányászok számítógépén történik, majd az így létrejött új blokkot az egész hálózatnak el kell fogadnia, és az hozzáfűződik az utolsó blokkhoz, megnövelve a teljes blockchain méretét. Ahhoz, hogy valaki részt vegyen a hálózatban, nem szükséges a teljes blockchaint a számítógépén tárolnia. A nemcsak a bitcoinhoz, de más kriptovalutákhoz történő hozzáféréssel rendelkezők száma 2019 első negyedévében mintegy 36 millió felhasználó volt (Tassev 2019). Ezzel szemben azoknak a számítógépeknek a száma (full node), amelyek tárolják a teljes bitcoin-blockchaint 9 000 körül volt 2019 augusztusában, és az utóbbi két évben folyamatosan csökkent.⁸ Ez a csökkenés érthető, hiszen semmilyen anyagi előnyt nem jelent a teljes bitcoin-blockchain futtatása, miközben a blokkok száma folyamatosan növekszik. A teljes, a generikus blokkot is tartalmazó blockchain mérete 2019 első negyedévére elérte a 226 GB-ot. A teljes csomópontot üzemeltetők jórészt már nem azok az idealisták, akik lázadnak a kormányok és központi bankok által irányított monetáris rendszer ellen, hanem a bányászok és a befektetők. A hitelesítés folyamata, amelyet a bányászok végeznek el, a blockchain méretének növekedésével egyre nagyobb számítási kapacitást és specializált hardvert és szoftvert igényel. Ennek hatására megindult egy koncentrációs folyamat. A legnagyobb szereplő a piacon a kínai BitMain cég, amely, amellet, hogy a legnagyobb specializált hardvergyártó és szoftverfejlesztő, a bitcoin-bányászat több mint 20 százalékát bonyolítja le. 2019 elejére a nagy energiaigényű bányászat jó része, mintegy 70 százaléka Kínában összpontosult, azokra a területekre, ahol a kiépített

⁸ <https://bitnodes.earn.com/dashboard/?days=730>

villamosenergia-termelő kapacitások kihasználatlansága miatt alacsonyak az energiaárak (Tuwiner 2019). Az 1 bitcoin kibányászásához szükséges energia- és egyéb költségek 2019-ben Kínában 507 és 4 562 dollár között mozogtak, a villamosenergia árától függően.⁹ Ez a helyzet a jövőben alapvetően meg fog változni, miután Kína a kriptovaluta-tőzsdék felszámolása után a bányászatot is nemkívánatos tevékenységként listázta, s minden bizonnyal be fogja tiltani (Brenda – Alun 2019).

A kriptovaluták köré ma már egész iparág épült olyan szolgáltatókból, amelyek lehetővé teszik a kriptovaluta vásárlását „valódi” nemzeti fizetőeszköz ellenében, illetve a kereskedést a kriptovalutával a kriptovaluta-tőzsdéken, platformokat nyújtanak a tokenek kibocsátásához és a különböző applikációk kifejlesztéséhez, közben tartják a befektetők számláit, elemzik az egyes kriptovaluták árfolyamát.

A kriptovaluták regionális elterjedését tekintve az észak-amerikai régióban összpontosul a piaci szereplők 27 százaléka, itt zajlik a tranzakciók 18 százaléka, itt található a pénztárcák 39 százaléka. A második legjelentősebb szereplő Európa, de jelentős növekedés várható Ázsia csendes-óceáni régiójában, különösen Japánban.¹⁰

4. A bitcoin szerepe és jelentősége a gazdaságban

4.1. A bitcoin mint fizetőeszköz

A bitcoin több mint egy évtizedes fennállása alatt nem az eredetileg neki szánt szerepet töltötte be. A bitcoinnal való fizetés ugyanis nem vált mindennapi gyakorlattá, fizetőeszközként történő elfogadása inkább kuriózumnak számít. Ez nyilvánvalóan a szélsőséges árfolyamingadozásának köszönhető. Teljesen érthető, ha a kereskedők nem hajlandók (sőt nem is tudják) kifejezni egy olyan valutában a termékük értékét, amelynek árfolyama nem stabil.

Említésre érdemes még ebben az összefüggésben, hogy a bitcoin-tranzakciók átfutási ideje más fizetési módokéval (Paypal, hitelkártyák) szemben magas. Ez a rendszer túlterheltsége esetén nagymértékben megnövelheti a tranzakciós díjakat. Ez jelenleg azért fontos szempont, mert a bitcoinnal történő fizetés során – a bank- és hitelkártyás vásárlásokkal szemben – a vevő fizeti a tranzakciós díjat (Gábor – Kiss 2018). Ilyen feltételek mellett nem tűnik valószínűnek a közeljövőben annak elterjedése, hogy bitcoinért vásároljunk kisebb értékű cikket (például könyvet vagy kávé).

A bitcoin besorolását a mai napig számos bizonytalanság övezi. Az amerikai határidős árutőzsdét felügyelő szerv (CFTC¹¹) áruként határozza meg, az amerikai adóhatóság (IRS¹²) pedig tulajdonjogot megtestesítő eszközként tekint rá. Az amerikai

⁹ <http://www.chinacryptonews.com/industry/chart-bitcoin-mining-cost-china-cheapest/>

¹⁰ <https://www.fortunebusinessinsights.com/industry-reports/cryptocurrency-market-100149>

¹¹ Commodity Futures Trading Commission

¹² Internal Revenue Service

értékpapír-felügyelet (SEC¹³) bizonyos esetekben értékpapírként sorolja be (*Chohan 2017*), az Európai Központi Bank pedig konvertibilis decentralizált virtuális valutaként kezeli (*Gábor – Kiss 2018, Bánfi 2018*).

Gábor és Kiss (2018) kriptovalutákról írt tanulmányukban hangsúlyozzák a kriptovaluta kifejezés félrevezető mivoltát, miszerint ez azt sugallhatja, hogy azok a tradicionális valuták egy alkategóriáját képezik. Véleményük szerint – amellyel abszolút egyetérthetünk – egy teljesen egyedi, új eszközcsoporthoz tartoznak.

4.2. A bitcoin mint befektetés

Mivel a bitcoin a pénz funkcióját csak korlátozottan képes betölteni,¹⁴ érdemes megvizsgálni, milyen lehetőséget tartogat számunkra, ha befektetési eszközként tekintünk rá. A bitcoin-árfolyam alakulásának vizsgálatához a Yahoo Finance oldalról letöltöttük a dollárban kifejezett napi záró árfolyamait a 2012. szeptember 1. és a 2019. szeptember 1. közötti, hétéves periódusra. Az árfolyam változását a 4. ábra mutatja.

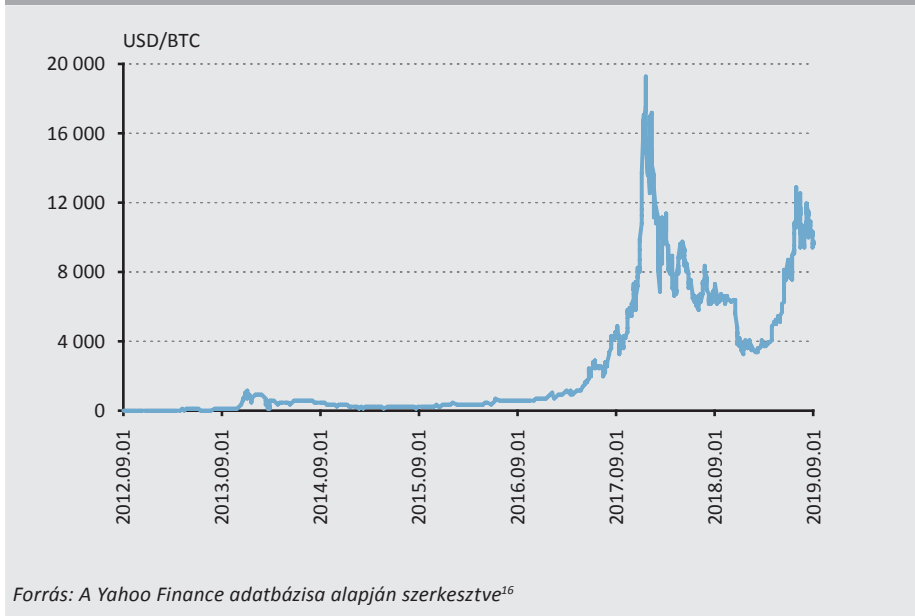
A vizsgált időszakban a bitcoin napi árfolyama közel 10 dolláros értékről 9 578 dollárra nőtt, azaz nagyjából 960-szorosára emelkedett. Nem szabad azonban megfeledkezni arról, hogy ez a rendkívülinek számító növekedés kiugróan magas volatilitással, azaz rendkívül nagy kockázattal párosult. Az ábrán jól látható, hogy a bitcoin árfolyamának növekedése 2017-ben vett igazán komoly lendületet, amikor a kezdeti kb. 1 000 dolláros értékről 19 340 dolláros ár fölé emelkedett (ami nagyjából 1 900 százalékos (!) éves hozamnak felel meg).¹⁵ Ezt követően az árfolyam erőteljes zuhanásba kezdett, amit a bitcoin-szkeptikusok úgy interpretáltak, hogy „kipukkadt a lufi” (*András 2019*), azonban az árfolyam a 3 000 dollár körüli mélypontot követően ismét emelkedésbe kezdett, és újra 10 000 dollár fölé ért.

¹³ Securities and Exchange Commission

¹⁴ Ennek a kérdésnek a kifejtésével a tanulmányban nem foglalkozunk. A témához kapcsolódóan *Bánfi (2018)* írását érdemes elolvasni.

¹⁵ Valójában a bitcoin eddigi története során a legmagasabb árfolyamértéket, amely 20 089 USD/BTC volt, 2017. december 17-én érte el (<https://coinmarketcap.com/currencies/bitcoin/historical-data/>).

4. ábra
A bitcoin napi árfolyamának alakulása 2012. szeptember 1. és 2019. szeptember 1. között

A bitcoin befektetési szempontból történő megítélése jövedelmezőségi és kockázati profiljának együttes elemzésén alapulhat. Ebből a célból a rendelkezésre álló napi árfolyamokból először napi hozamokat számítottunk, majd az egyes évekre vonatkozó napi átlaghozamok felhasználásával – a hétéves periódus minden egyes évére vonatkozóan – meghatároztuk az éves effektív hozamot. Kockázati mértékként a hozamok szórását alkalmaztuk. Ebben az esetben először a hozamok idősorának felhasználásával az egyes évekre vonatkozóan napi szórást számoltunk, majd a kapott napi szórás értékeket éves értékekké konvertáltuk. Eredményeinket az *1. táblázatban* foglaljuk össze. A táblázat utolsó sorában a kockázat egységére eső hozamot is feltüntettük.

¹⁶ <https://finance.yahoo.com/quote/BTC-USD/history?p=BTC-USD>

1. táblázat**A bitcoin éves effektív átlaghozamának és kockázatának alakulása 2012. szeptember 1. és 2019. augusztus 31. között**

Periódus	2012/9/1 – 2013/8/31	2013/9/1 – 2014/8/31	2014/9/1 – 2015/8/31	2015/9/1 – 2016/8/31	2016/9/1 – 2017/8/31	2017/9/1 – 2018/8/31	2018/9/1 – 2019/8/31
Éves hozam (%)	2 294,27	11 741,89	-37,82	197,23	968,28	130,23	75,13
Hozam szórása (%)	102,95	390,02	71,53	57,61	71,19	97,9	73,54
Hozam/Kockázat	22,29	30,11	-0,53	3,42	13,60	1,33	1,02

Forrás: A Yahoo Finance adatbázisa alapján számítva

Az 1. táblázatból kiolvasható, hogy mind a hozamokban, mind a hozzájuk kapcsolódó kockázat értékeiben tükröződik az a szélsőséges ingadozás, amely az árfolyamváltozás profilha alapján már kirajzolódni látszott. Az éves átlaghozam -38 százalék és 11 742 százalék között mozog (az utóbbi érték, amely tulajdonképpen napi 1,3 százalékos átlaghozamnak felel meg, nem elírás!). A hozam szórásával mért éves kockázat ugyanakkor 58 és 390 százalék között mozog. Összehasonlításképpen: ez utóbbi mutató az S&P 500 részvényindex esetében általában évi 10 és 20 százalék közé tehető (lásd *Misik 2018:70*). Az egységnyi kockázatra eső hozam, amely a Sharpe-mutatóhoz hasonlóan a befektetési teljesítmény egyfajta mérőszámának tekinthető,¹⁷ szintén elég széles skálán mozog. Nevezetesen vizsgálatunkban -0,5 és 30 közötti értékeket vesz fel.¹⁸ Míg az előbbi az árfolyamcsökkenési tendenciából következő veszteségre mutat, addig az utóbbi egyedülállóan magas érték a szélsőségesen nagy éves átlaghozam hatását fejezi ki. Ez utóbbit még a hozzá kapcsolódó, rendkívül magas kockázat sem tudta „közömbösíteni” (lásd az 1. táblázat 3. oszlopában szereplő értékeket).

A fentiek alapján úgy tűnik, hogy a bitcoin sokkal inkább tekinthető a spekuláció, mint egy megalapozott, kiegyensúlyozott hozamot biztosító befektetési stratégia eszköze. A bitcoinba történő befektetés pozitív sajátosságának tudható be azonban, hogy hozama nem korrelál más eszközök (részvények, kötvények, árupiaci termékek, arany) hozamával. Ez a számos szerző által kimutatott tulajdonsága (lásd például *Brière et al. 2015* és *Misik 2018*) a bitcoint alkalmassá teszi arra, hogy egy befektetési portfólióban más eszközök árfolyamcsökkenésének negatív hatását kompenzálja. Egyes tanulmányok rámutattak egy további kedvező sajátosságára is, nevezetesen arra, hogy növelni képes a befektetési portfólió hatékonyságát (*Chen – Pandey 2014; Eisl et al. 2015; Misik 2018*). Ezen azt kell érteni, hogy a bitcoin portfólióba történő bevonásával – az általunk is kimutatott magas egységnyi kockázatra eső hozama

¹⁷ Pontosabban ez a mutató lehetővé teszi különféle, eltérő jövedelmezőséggel és kockázattal rendelkező befektetések teljesítményének összehasonlítását.

¹⁸ Említésre érdemes, hogy *Misik (2018)* elemzésében ez a mutató az S&P 500 részvényindex esetében 1,68-nak bizonyult. A bitcoinra vonatkozóan az általa vizsgált periódusban ugyanakkor 13,07 nagyságú egységnyi kockázatra eső hozam értéket kapott.

következtében – elérhető, hogy az így kapott befektetéskombináció adott kockázati szinthez tartozó hozama növekedjen.

5. A bitcoin elterjedésének korlátai

5.1. Technológiai és energetikai korlátok

A kriptovaluták jövőbeli felhasználását alapvetően korlátozza az Ethereum megalkotója, Buterin által megfogalmazott trilemma: a kriptovaluták esetében nem teljesülhet egyszerre az a hármas követelmény, hogy skálázhatók, decentralizáltak és biztonságosak. A skálázhatóságot megakadályozza a proof-of-work rendszer, ami limitálja a percenkénti tranzakciók számát. A biztonságot ugyan a decentralizáció biztosítaná, de a blokkméret növekedése és az egyre bonyolultabb számítási feladatok megoldása óhatatlanul elősegíti a bányászat, és ahogy az adatok mutatják, a kereskedelem centralizációját is (*Roubini 2018*).

A bitcoin-technológia létrehozásának legfőbb célja a tranzakciók biztonságának növelése volt oly módon, hogy ne kelljen megbízni egy pénzügyi közvetítőben, mint például a bankokban, mert maga a rendszer felépítése védi ki a csalásokat. Ezt a nyílt forráskód és a teljes blockchain visszaellenőrizhetősége biztosítja. A kezdeti időszakban ez talán így is volt, de mióta nem csak a cyber-libertáriánusok és programozók szűk köre használja a kriptovalutákat, azóta ez az ellenőrzési lehetőség a 36 millió felhasználó számára illuzórikus. Nem egy – a társadalom, illetve a kormányzat által ellenőrzött – bankban kell megbízni a felhasználóknak, hanem a sokszor a legalitás határán mozgó, és ahogy a csődök és botrányok mutatják, akár pillanatok alatt eltűnő kriptovaluta-kereskedőkben, token-kibocsátókban és DApp-fejlesztőkben. Az Ethereum-platfomon futó kódokban például 1 000 soronként 100 hiba található (*Gerard 2017:96*). A kriptovaluták fejlesztése centralizált, maga a „kód a törvény” (*Roubini 2018*), de ez a kód bármikor megváltoztatható, és ebbe az egyszerű felhasználóknak nincs beleszólásuk. Maga a blockchain-rendszer sem védett a támadásoktól, és ha a rendszer 51 százaléka egy kézben összpontosul, akkor lehetőség nyílik arra, hogy visszamenőleg megváltoztassák a blokkokat (*Farivar 2014*).

A bitcoin-tranzakciók végrehajthatósága és gyorsasága attól függ, hogy van-e elég bányász, aki hitelesíti azokat. A bányászat pedig csak akkor éri meg, ha a költségei nem haladják meg a bitcoin adott piaci értékét. A bitcoin bányászatához felhasznált éves átlagos energia 61 TWh¹⁹, ami a teljes magyar éves villamosenergia-felhasználás 130 százaléka (*MAVIR 2019*). A bitcoinnak a magas energiafelhasználáson kívül nincs semmilyen kapcsolata a valóságos gazdasági eseményekkel, hacsak nem vezeti be egy ország a bitcoint nemzeti valutaként és általános fizetőeszközként. Miután erre igen kevés az esély, ezért a bitcoin-bányászat során felhasznált villamosenergia

¹⁹ <https://cbeci.org/>

elvesztegetett energia, ami a társadalom és a jövő generációi számára kifejezetten károkat okoz. A bitcoin-infrastruktúrához szükséges hardver előállítás, az épületek felépítése, az energiaellátás kiépítése és a bányászat magas energiafelhasználása ugyanis még akkor is nagyon nagy környezeti terheléssel jár, ha a villamosenergiát megújuló forrásokból állítják elő. Nincsen olyan villamosenergia-termelés, ami ne károsítaná a környezetet, ne használna föl környezeti erőforrásokat és ne járulna hozzá a biodiverzitás csökkenéséhez.

5.2. A szabályozási környezet kihívásai

A kriptovaluták szabályozási környezete szinte országonként eltér, s a teljes tiltástól az engedélyezésig terjed. A világ két legnépesebb országa, Kína és India teljesen betiltotta a kriptovaluták használatát. A kínai kormány elkezdte a kriptovalutákat kiszolgáló infrastruktúra és ipar felszámolását is, aminek utolsó lépéseként környezetvédelmi okokra hivatkozva a kriptovaluták bányászatát is a nem kívánatos tevékenységek közé sorolta. Emellett a kínai központi bank saját kriptovaluta (CBDC – Central Bank Digital Currency) kibocsátását tervezi, ami nem egy decentralizált, peer-to-peer technológián alapuló digitális fizetőeszközt jelent, hanem a készpénz teljes kivonását és ezzel a pénzügyi tranzakciók, illetve a lakosság összes tranzakciója ellenőrzésének a lehetőségét (*Bloomberg 2018*).

A teljes tiltással szemben találjuk azokat az országokat, ahol engedéllyel lehet kriptotőzsdéket üzemeltetni, ilyen például Japán, Dél-Korea vagy Luxemburg. Svájc különleges helyet foglal el, a Zug kantonban található Cripto Valley-ben adókedvezményekkel és egyéb támogatásokkal segítik a kriptovalutával, illetve blockchain-technológiával dolgozó start-upokat, amelyek 3000 embert foglalkoztatnak, és a legnagyobb 50 vállalatnak mintegy 44 milliárd dollár a piaci kapitalizációja (*CVVC 2018*).

A kriptovaluták kereskedelmében legnagyobb szerepet játszó USA és EU szabályozása még kiforratlan, visszatükrözi a bitcoin felhasználásának bizonytalanságait.

Az EU szabályozásának²⁰ a középpontjában a pénzmosás megakadályozása áll, illetve előírja a kriptotőzsdék és kriptovalutával kapcsolatos szolgáltatások regisztrálását az adott országban. A pénzmosás lehetősége ugyan magától értetődőnek tűnik a kriptovaluták esetében, de a gyakorlatban egyelőre ez a kockázat alacsony, ahogy azt a brit kincstár kockázatértékelése is bemutatja (*HM Treasury 2015*). Az árfolyam változékonysága és bizonytalan likviditása miatt egyelőre nem éri meg pénzmosásra használni a kriptovalutákat. A bitcoin-tranzakciók anonimitása is csak látszólagos. A publikus főkönyvben kitörölhetetlenül megmarad minden tranzakció, s ugyanígy nyomot hagy az interneten is. A szabályzó hatóságok számára azonban nagy kihívás a pénzmosás elméleti lehetősége. A pénzmosás elleni harc klasszikusan a központi-

²⁰ 5th Anti-Money Laundering Directive (2018/1080/COD)

lag ellenőrzött pénzüintézetek ügyfélazonosítására épül. A kriptovaluták pénzmossási kockázatának csökkentése érdekében azonban új elveket és technológiai megoldásokat kell kidolgozni (*Campbell-Verduyn 2018*).

Magyarországon az EU-s direktívák implementálásán felül egyelőre nincs speciális szabályozás a kriptovalutákra. A Pénzügyminisztérium álláspontja szerint a bitcoin nem pénz (*Fintechzone 2018*), míg a Magyar Nemzeti Bank (MNB) felhívja a figyelmet a „fizetésre használható virtuális eszközök” magas kockázatára (*MNB 2018*).

6. Van-e a bitcoinnak jövője?

A bitcoinnal kapcsolatos vitákban gyakran felmerül az a tétel, miszerint a bitcoinnak nincs belső értéke (*Brown 2019*), a kriptovaluta valójában „puszta levegőre” épül. A bitcoin valóban nem használható fel semmilyen más célra, mint például az arany vagy egyéb kincsképző eszköz. A bitcoin ugyanis tiszta információ, és ebben a tekintetben betöltheti annak az abszolút pénznek a szerepét, ami nem kötődik semmilyen fizikai megtestesüléshez (*Simmel 1900*). Azonban ahhoz, hogy egy információ valóban pénz legyen, szükség van arra, hogy azt egy közösség elfogadja. Vagyis a pénzt nem a belső értéke teszi pénzzé, hanem az, ahogy a gazdasági szereplők értéket tulajdonítanak neki, ami így felfogható nem belső, hanem külső értéknek.

Mi az, ami a bitcoin-felhasználókat arra ösztönzi, hogy bitcoint, illetve más kriptovalutákat vásároljanak? Ez elsősorban a bitcoint körülvevő infrastruktúra, a ráépülő másodlagos szolgáltatások, amelyek lehetővé teszik bárki számára, hogy beszálljon, a bitcoinnal és kriptovalutákkal kapcsolatos hírek a médiában, a szabályozás bizonytalansága és a profitkilátások. A bitcoin ma elsősorban a rövid távú spekuláció eszköze, olyan befektetési eszköz, ami mögött a meglehetősen magas energia- és erőforrás-felhasználáson kívül semmilyen konkrét gazdasági folyamat és teljesítmény nincs. A bitcoint vásárlók számára egyetlen dolog fontos, az a hit, hogy a közeli vagy távolabbi jövőben lesznek olyanok, akiknek el tudják adni a kriptovalutájukat. Miután a bitcoin felhasználói nem köthetők egy-egy adott gazdasági közösséghez vagy országhoz, ezért az a potenciális felhasználóréteg, amelyik a jövőben fenntartja a kriptovalutákat, az internet-használók köréből kikerülve akár több milliárdra tehető.

A bitcoin vagy bármelyik decentralizált kriptovaluta általános fizetőeszközként részben a már idézett technológiai és biztonsági problémák miatt sem terjedhet el. Nehéz elképzelni továbbá egy olyan kormányt, amely feladja a pénzkibocsátás és ezzel együtt a monetáris szabályozás lehetőségét. Egy-egy vállalat számára pedig a bitcoin elfogadása óriási kockázattal jár, hiszen az árfolyam volatilitása akár percek alatt felőrölheti a vállalat által alkalmazott árrést.

Nem hanyagolható el a bitcoin hatása a pénzügyi eszközök fejlődésére (Kerényi – Molnár 2017). A blokklánc-technológia bizonyos esetekben alkalmas lehet pénzügyi, gazdasági vagy akár társadalmi folyamatok nyomon követésére, a bitcoin által propagált digitális pénz eszméje pedig olyan új pénzügyi innovációkat generálhat, mint a Facebook által bevezetni kívánt, ám eddig meglehetősen nagy ellenállásba ütköző Libra, vagy a Wal-Mart által szabadalomra benyújtott dollár alapú digitális fizetőeszköz.

A bitcoin nem töltötte be azt a szerepet, amelyet Nakamoto szánt neki. Ennek az oka, hogy az általa kifejlesztett szoftver-architektúra valójában technikai megoldást kínál fel bizonyos problémákra, de nem veszi figyelembe a pénzügyi tranzakciók mögötti gazdasági folyamatokat. A címben felvetett kérdésre válaszolva leszögezhetjük, hogy a bitcoin a mostani formájában nem alkalmas arra, hogy általánosan elfogadott fizetőeszközzé váljon. A blockchain-technológiába beépített biztonsági rendszer lelassítja a tranzakciók átfutási idejét, s így nem veheti fel a versenyt az elterjedt pénzügy-technológiai megoldásokkal. A bitcoin-iparág szolgáltató cégei (a tőzsdék, pénztárca-szolgáltatók) a legalitás határán mozognak, bármelyik pillanatban eltűnhetnek, vagy állami beavatkozással megszüntethetik őket. A legtöbb országban nincs megfelelő szabályozás a tevékenységüket illetően, így a felhasználók, illetve befektetők semmilyen védelemre nem számíthatnak. A bitcoin több mint egy évtizedes története azt mutatja, hogy bár széleskörű elterjedése nem történt meg, de egy szűk piaci szegmensben kockázatos befektetési eszközként fennmaradhat.

Felhasznált irodalom

- András Bence (2019): *Hát nem arról volt szó, hogy összeomlik a bitcoin?* Portfolio.hu – Online gazdasági újság, augusztus 5. <https://www.portfolio.hu/prof/20190805/hat-nem-arrol-volt-szo-hogy-osszeomlik-a-bitcoin-333275>. Letöltés ideje: 2019. augusztus 5.
- Antonopoulos, A.M. (2016): *Mastering Bitcoin* (ford. Bitcoin fejlesztőknek). <https://bitcoinbook.info/wp-content/translations/hu/book.pdf>. Letöltés ideje: 2019. július 14.
- Bánfi Ziad (2018): *A bitcoinról pénzügyi szempontból*. Gazdaság és Pénzügy, 5(1): 2–30.
- Bloomberg (2018): *China's Plan to Sideline Bitcoin*. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-12-13/china-s-plan-to-sideline-bitcoin>. Letöltés ideje: 2019. augusztus 5.
- Brenda, G. – Alun, J. (2019): *China wants to ban bitcoin mining*. <https://www.reuters.com/article/us-china-cryptocurrency/china-wants-to-ban-bitcoin-mining-idUSKCN1RLOC4>. Letöltés ideje: 2019. augusztus 5.
- Brière, M. – Oosterlinck, K. – Szafarz, A. (2015): *Virtual currency, tangible return: Portfolio diversification with bitcoin*. Journal of Asset Management, 16(6): 365–373. <https://doi.org/10.1057/jam.2015.5>

- Brown, C. (2019): *Bitcoin Has No Intrinsic Value — and That’s Great*. (n.d.). <https://medium.com/coinmonks/bitcoin-has-no-intrinsic-value-and-thats-great-e6994adbfe0f>. Letöltés ideje: 2019. augusztus 5.
- Buttyán Levente – Vajda István (2012): *Kriptográfia és alkalmazásai*. Typotex.
- Campbell-Verduyn, M. (2018): *Bitcoin, Crypto-Coins, and Global Anti-Money Laundering Governance*. *Crime, Law and Social Change*, 69(2): 283–305. <https://doi.org/10.1007/s10611-017-9756-5>
- Chen, W.Y. – Pandey, V. K. (2014): *The value of bitcoin in enhancing the efficiency of an investor’s portfolio*. *Journal of Financial Planning*, 27(9): 44–52.
- Chohan, U. W. (2017): *Assessing the Differences in Bitcoin & Other Cryptocurrency Legality across National Jurisdictions*. School of Business and Economics, University of New South Wales, Canberra Discussion Paper. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3042248>
- CVVC (2018): *The Crypto Valley’s Top 50 Technology Partner. The Blockchain Industry in Switzerland & Liechtenstein analyzed and visualized*. <https://www.coinpro.ch/wp-content/uploads/2019/07/CVVC-Top50-H1-2019.pdf>. Letöltve: 2020. február 3.
- Eisl, A. – Gasser, S. – Weinmayer, K. (2015): *Caveat emptor: Does bitcoin improve portfolio diversification?* SSRN Electronic Journal. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2408997>
- Emsley, J. (2019): *Alleged Bitcoin Ponzi scheme Plus Token could be liquidating billions of dollars in stolen crypto, says VC*. <https://cryptoslate.com/alleged-bitcoin-ponzi-scheme-plus-token-could-be-liquidating-billions-of-dollars-in-stolen-crypto-says-vc/>. Letöltés ideje: 2019. augusztus 24.
- Farivar, C. (2014): *Bitcoin pool GHash.io commits to 40% hashrate limit after its 51% breach*. *Ars Technica*, 16 July.
- Fintechzone (2018): *A Pénzügyminisztérium válasza a kriptovaluták szabályozásával kapcsolatban*. <https://fintechzone.hu/a-penzugyminiszterium-valasza-a-kriptovalutak-szabalyozasaval-kapcsolatban/>. Letöltés ideje: 2019. augusztus 24.
- Gábor Tamás – Kiss Gábor Dávid (2018): *Bevezetés a kriptovaluták világába*. *Gazdaság és Pénzügy*, 5(1): 31–65.
- Gerard, D. (2017): *Attack of the 50 Foot Blockchain: Bitcoin, Blockchain, Ethereum & Smart Contracts*. CreateSpace Independent Publishing Platform.
- Golumbia, D. (2016): *The Politics of Bitcoin Software as Right-Wing Extremism*. University of Minnesota Press.

- HM Treasury (2015): *UK national risk assessment of money laundering and terrorist financing*. Her Majesty's Treasury and Home Office. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/468210/UK_NRA_October_2015_final_web.pdf. Letöltés ideje: 2020. január 12.
- Kathi Ferenc (2009): *Hash függvények*. Szakdolgozat, Debreceni Egyetem Informatikai Kar. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/90313/Szakdolgozat_KathiFerenc.pdf;jsessionid=B66004CEDC6B420308BC16C17D65FFA1?sequence=1. Letöltés ideje: 2019. december 12.
- Kerényi Ádám – Molnár Júlia (2017): *A FinTech-jelenség hatása – Radikális változás zajlik a pénzügyi szektorban?* Hitelintézeti Szemle, 16(3): 32–50. <http://doi.org/10.25201/HSZ.16.3.3250>
- Levin, M.R. (2009): *Liberty and Tyranny: A Conservative Manifesto*. New York: Simon and Schuster.
- MAVIR (2019): *A teljes bruttó energiafelhasználás megoszlása*. <http://www.mavir.hu/documents/10258/229275463/Előzetes+Termelésmegoszlás++2018+MavirHonlapra+HU+20190131.pdf>. Letöltés ideje: 2019. július 12.
- Misik Sándor (2018): *A bitcoin a portfólióelmélet tükrében*. *Gazdaság és Pénzügy*, 5(1), 66–73.
- MNB (2018): *Az MNB kockázatosnak tartja a fizetésre használható virtuális eszközöket, például a Bitcoin*. Sajtóközlemény, Magyar Nemzeti Bank. https://www.mnb.hu/archivum/Felugyelet/root/fooldal/topmenu/sajto/sajtokozlemenyek/bitcoin_kozl. Letöltés ideje: 2019. július 12.
- Mullins, E.C. (1992): *The World Order: Our Secret Rulers*. Published by Ezra Pound Institute of Civilization, Staunton, VA.
- Nakamoto, S. (2008): *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*. White paper. 1–9. <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>. Letöltés ideje: 2019. április 15.
- Roubini, N. (2018): *Crypto is the Mother of All Scams and (Now Busted) Bubbles. While Blockchain Is The Most Over-Hyped Technology Ever, No Better than a Spreadsheet/Database*. <https://www.banking.senate.gov/imo/media/doc/Roubini%20Testimony%202010-11-18.pdf>. Letöltés ideje: 2019. július 12.
- Rothbard, M. (2002): *A History of Money and Banking in the United States: The Colonial Era to World War II*. Auburn, Ala.: Mises Institute.
- Simmel, G. (1900): *Philosophie des Geldes*. Leipzig: Duncker&Humboldt Verlag.

Tassev, L. (2019): *The Number of Cryptocurrency Wallet Users Keeps Rising*. <https://news.bitcoin.com/the-number-of-cryptocurrency-wallet-users-keeps-rising/>. Letöltés ideje: 2019. augusztus 14.

Tuwiner, J. (2019): *Bitcoin Mining in China*. <https://www.buybitcoinworldwide.com/mining/china/>. Letöltés ideje: 2019. augusztus 14.